

Плотніченко С.Р.
к.е.н.
Голубовська О.В.
асистент
Таврійський ДАТУ

ФОРМУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОКОПРОДУКЦІЇ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ.

Анотація. Проаналізовано шляхи ефективного й стабільного формування попиту і пропозиції на ринку молока, взаємозв'язок виробників і споживачів продукції, шляхи підвищення конкурентоспроможності молока та молочної продукції.

Постановка проблеми. Процеси, які відбулися в основній галузі тваринництва – молочному скотарстві, зокрема в сільськогосподарських підприємствах, - не піддаються логіці їх реформування, яка мала б бути спрямована на збереження наявного виробничого потенціалу. Насправді відбувся тотальний занепад молочного скотарства, внаслідок чого воно опинилося в кризовому стані. Зміст кризи можна охарактеризувати хоча б тим, що упродовж 1990- 2008 років через порушення закону вартості, що призвело до суспільної збитковості виробництва молока, в усіх категоріях господарств відбулося майже триразове скорочення поголів'я корів та дворазове зменшення обсягів виробництва молока.

Метою економічних реформ, здійснюваних в Україні з початку 90-х років, було визначено підвищення ефективності виробництва й на цій основі забезпечення добробуту народу. Зокрема передбачалося створити умови для того, щоб підприємства виробляли продукцію, яка б користувалася попитом на ринку й забезпечувала їм одержання прибутку в розмірах, необхідних для відтворення. Проте ефективність виробництва за останні 17 років не тільки не зростає, а навіть знизилася. Не відбулося й радикального підвищення прибутковості аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку галузі тваринництва – молочного скотарства присвячено велику кількість наукових досліджень, результати яких знайшли своє відображення у працях В.Г. Анд-

рійчука, Б.Й. Пасхавера, П.Т. Саблука, Д.К. Семенди, І.Н. Топіхи та багатьох інших учених. Разом з тим слід зазначити, що з огляду на важливість і багатогранність даної проблеми, питання подальшого розвитку галузі тваринництва в сучасних умовах господарювання й надалі залишаються актуальними.

Мета статті. Метою статті є дослідження сучасного стану, проблеми та перспективи розвитку молочного скотарства в Запорізькій області.

Виклад основного матеріалу. Споживчий ринок молока та молокопродукції формується через підприємства переробної промисловості, міські ринки, а також ринки населених пунктів, видачу їх в рахунок оплати праці, продаж безпосередніми товаровиробниками і через різних посередників. З 1993 року і одним із товаровиробників на ринку молочної продукції є селяни.

Традиційним логічним наслідком конкурентної боротьби товаровиробників, спричиненої заповненням ринку широким асортиментом продукції є зниження роздрібних цін. Однак насичення внутрішнього ринку молочною продукцією не призвело до довго очікуваного споживачами зниження роздрібних цін, до підвищення попиту на молочні продукти через низький рівень платоспроможності населення. При річній нормі споживання молочних продуктів на душу населення-390 кг (в перерахунку на молоко) у 2000 році споживалося 199 кг, у 2008-213 кг. Приріст споживання становив лише 7,4%, що значно нижчий за приріст молочної продукції. Хоча така тенденція є позитивна, але рівень споживання знаходиться на дуже низькому рівні, що не може вважатися задовільним. Отже, в Україні забезпеченість молоком у 2008 році знаходилась на рівні 54,8% від науково обґрунтованої норми. Одними з основних причин таких тенденцій можна назвати низьку купівельну спроможність споживачів і низьку окупність витрат на виробництво молока. При цьому кінцеві ціни збуту молокопродуктів не знизились. Товаровиробники мотивують це високою собівартістю виробництва, зниження якої можливе за рахунок падіння цін закупівлі молочної сировини. Останнє сприятиме підвищенню існування і так збиткової тваринницької галузі молочного скотарс-

тва. Вирішити дану проблему покликана держава шляхом застосування інших видів фінансової допомоги аграрному сектору.

Таблиця 1

Реалізація молока та молочних продуктів, тис. т.

Показники	1995	2000	2004	2005	2006	2007	2008
<i>усього</i>	247,3	87,7	54,7	51,4	45,7	35,9	31,3
переробним підприємствам	211,4	16,6	32,0	33,1	32,3	25,6	24,6
населенню в рахунок оплати праці	7,3	10,9	1,6	1,3	0,8	0,4	0,2
на ринку	26,7	47,6	4,7	4,9	4,5	2,6	1,5
Інші канали	1.9	12.5	16.3	12.1	8.1	7.3	5.0

Для господарств суспільного сектору найбільш гострою проблемою є низька продуктивність корів, яка в 2008 році склала 2780 кг молока. Такий низький рівень продуктивності в господарствах Запорізької області обумовлений передусім недостатнім рівнем годівлі корів, в результаті якого корми використовуються головним чином на підтримку життєдіяльності поголів'я, а не на формування молока. Внаслідок значного зниження валового виробництва молока в господарствах суспільного сектору відповідно спостерігається і суттєве зменшення обсягу реалізації за всіма каналами. (табл.1).

Основними каналами реалізації молока в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області за останні роки стала реалізація переробним підприємствам, питома вага яких в загальному обсязі реалізації молока склала в 2008 році 78,5 % тоді як в 1995 році вона становила 85,5 відсотка. Проте порівняно з 1995 роком, доля реалізації молока заготівельним структурам зменшилася на 7 відсотків. На перспективу буде збільшуватися доля реалізації молока переробним підприємствам та організаціям споживкооперації, тому що сьогодні це є один із найвигідніших каналів збуту.

Середня ціна одного центнера молока та молочних продуктів становила у 2008 році 129,8 грн. ціни продажу постійно зростають, але їх рівень недостатній для рентабельного ведення галузі молочного скотарства.

Відомими методами зниження собівартості одиниці продукції новітнє завантаження виробництва потужностей підприємств, але це майже неможливо, так як ситуація в Україні змінилася і багато молокопереробних підприємств припинити своє існування внаслідок невігідності виробництва.

Таблиця 2

Ціни на реалізовану сільськогосподарську продукцію по каналах у 2008 році, грн..

Показники	Усього	У тому числі				
		переробним підприємствам	населенню в рахунок оплати праці	видано паювикам	на ринку	за іншими каналами
Молоко та молочні продукти	129,8	129,9	156,9	124,1	129,6	114,7

Нині близько 83% молочної сировини надходить з приватного сектора, оскільки продаж молока є важливим джерелом доходів сільського населення. Заводи-монополісти зацікавлені великих товаровиробників молока до співпраці та мають змогу платити вищу ціну порівняно з іншими. Встановлено, що вищі ціни одержують товаровиробники молока за умови виробництва його більше 2,5 т за добу при середньорічному надої від корови понад 3500 кг.

Визначення попиту та пропозиції на ринку молока є найголовнішим питанням ефективності молоко продуктового під комплексу. Нині в Україні спостерігається низька купівельна спроможність споживачів, попит на дану продукцію знижується. Основними причинами цього є розмір доходів споживачів, політика ціноутворення, доступність товарів, мобільність коштів, що залучаються, адаптація виробника та споживача до ринкових змін. Дослідженнями встановлено, що дотування ціни державою на рівні 10% дасть змогу збільшити споживання молока більше як на 3% (через еластичність). Обмеження платоспроможного попиту негативно позначиться на формуванні пропозиції.

За проведеними дослідженнями, розбалансованість між часткою доходів на харчування населення і цінами на молокопродукти є причиною низького платоспроможного попиту.

Нині конкретну перевагу гарантує продуктивність корів і висока якість молока на великих фермах, порівняно із господарствами приватного сектора. Для входження в конкурентне середовище необхідно провести інвестування в реконструкцію ферм для одержання високоякісної молочної сировини та значно підвищити продуктивність (до 5-8 т надоїв молока за рік). За результатами проведеного дослідження це інвестування повинно становити 3026 млн. грн. на поголів'я 180 корів.

Незважаючи на низьку проблему у молочному скотарстві, останнім часом намітилися тенденції в агропромисловій інтеграції по виробництву молока на промисловій основі, його переробці та реалізації.

Висновки та пропозиції. Для підвищення попиту на українську молочну продукцію зарубіжних споживачів, а також збільшення обсягів експорту, необхідно, насамперед, поліпшити якість продукції, що виробляється. Це дасть можливість Україні збільшити доходи від експорту.

Отже, основними шляхами стабілізації ринку молока на перспективу є:

- виробництво молока у великих підприємствах, які мають високу концентрацію поголів'я корів і забезпечують високу якість молочної сировини;
- ціна на молоко повинна відшкодовувати витрати товаровиробника і бути прийнятною для споживача. За умови існуючих цін на продукцію та рівня доходів для збільшення попиту пропонується якусь частину ціни дотувати державою;
- удосконалення економічних взаємовідносин в інтеграційній системі виробництва та переробки молока повинно здійснюватися з урахуванням економічних інтересів учасників. Для цього необхідно: дифе-

ренціювати ціни відповідно до якості продукції, враховуючи європейський досвід, здійснювати закупівлю молока від населення через заготівельні кооперативи, що підвищить контроль за якістю, запровадити систему договорів при закупівлі молока між виробниками і молокопереробними підприємствами, що дає змогу розподіляти ризики між ними.

- для підвищення попиту необхідне значне зростання доходів населення, мінімалізація імпорту та розширення експорту молочної продукції (70% масла імпортується).

Таким чином, незважаючи на нестабільність попиту та пропозиції на ринку молока, які мають системний характер, дослідженням доведено, що провадження визначених напрямів підвищення молока забезпечить прибутковість його виробництва.

Аннотація. Проаналізовані пути ефективного и стабільного формування спроса и предложений на рынке молока, взаимосвязь производителей и потребителей продукции, намечены пути повышения конкурентоспособности молока и молочной продукции.

Summary. Ways of effective and stable formation of supply and demand in the milk market, interrelation of manufacturers and production consumers are analysed, ways of increase of competitiveness of milk and dairy production are planned.

Література.

1. Васильчак С.В.. Формування та розвиток регіонального ринку молока і молочних продуктів: монографія/ С.В. Васильчак. – Л.: НВФ Українська технологія, 2005. -240 с.
2. Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового під комплексу України/ М.М.Ільчук – К.: Нічлава, 2004. 312с.
3. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України: монографія / Т.Л. Мостенська. – К.: УДУХТ, 2001.328 С.